

CONTRIBUȚII LA RECONSTITUIREA PALEOMEDIULUI COMUNITĂȚILOR VINȚA DIN BAZINUL MIJLOCIU AL MUREȘULUI. CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR NOI AMPRENTE VEGETALE DESCOPERITE ÎN SITUL DE LA LIMBA - VĂRĂRIA

Beatrice Daisa, Marius Ciută

Complexul de situri preistorice de la Limba a oferit în ultimii ani o serie de elemente materiale constând din resturi și/sau amprente de vegetale în diferite contexte¹, pe marginea cărora au putut fi avansate propuneri de identificări ale unor specii de plante contemporane cu comunitățile neolitice ce au habitat pe prima terasă a Mureșului în intervalul cronologic al culturii Vinča.

Resturile vegetale, deși sortite de regulă legii inevitabile a descompunerii vremelnice a componentelor organice, au uneori - ce-i drept foarte rar - posibilitatea (șansa) de a se păstra efectiv, sub diferite forme (semințe semicarbonizate, tije fibroase și fructe uscate, elemente lemnoase etc.) în diferite condiții excepționale², sau să păstreze doar urme ale lor sub forma amprentelor lăsate în anumite medii rigide, de regulă pe pereții vaselor ceramice sau în componența pereților din chirpici ce au ars. În categoria acestor urme „încremenite în timp” se situează și amprente de frunze, păstrate pe anumite părți ale fragmentelor masive de chirpici ars, provenite de la pereții unor locuințe de suprafață neoneolitice³.

Ampretele de frunze – prin caracteristicile pe care le păstrează (morfologie, configurație, structură) pot uneori, chiar și în lipsa unor părți importante (extremitățile limbului, baza frunzei, etc.), în condițiile păstrării nervurii principale și a unei părți a celor secundare să ducă la identificarea speciei de arbore căreia i-a aparținut frunza care a ajuns (intenționat sau accidental) în contact cu masă de argilă⁴. Prin recunoașterea mai multor specii, este posibilă reconstituirea vegetației specifice din arealul înconjurător al comunității studiate, respectiv a paleoclimii caracteristice (temperaturi medii, regim hidric, ecosistem specific etc.) știut fiind faptul că vegetația a fost (și este ?) un mediu sensibil care reacționează întotdeauna – în ciuda unor inerții⁵ specifice – la schimbările de mediu (climă).

Ampretele de frunze ce fac obiectul lucrării de față au fost descoperite în campania anului 2001, în punctul numit *Vărăria*, în secțiunea XIV – caseta II, în contextul unui mormânt de inhumație (M2/2001) aflat sub podeaua unei locuințe de suprafață de mari dimensiuni (L1/1998-2001). Pe ambele părți laterale ale scheletului, orientat sud-nord, cu craniul spre sud și privirea spre est, s-au relevat fragmente masive de chirpici ars, care de la prima vedere, datorită unei părți netezite și a celei opuse cu amprente de degete și de frunze, păreau a face parte dintr-o amenajare de tipul unei ciste (cutii). Sub schelet, s-au găsit alte trei fragmente, la fel de masive (grosime de 10-15 cm, netezite la suprafață, care au alcătuit o placă de aproximativ 50-60 cm lungime. Din aspectul general al acestui context, la ora actuală bănuim că decedatul ar fi putut fi depus într-o astfel de amenajare (de tip cistă) din chirpici ars.

Obiectul studiului de față îl fac amprente de frunze, mai mult sau mai puțin complete, sesizate pe marea majoritate a fragmentelor de chirpici ars provenite din acest complex, în două din cazuri fiind posibilă, cu o mică marjă de eroare, identificarea speciei de arbore căreia i-au aparținut.

Descrierea amprentelor. În urma analizării amprentelor de frunze de pe cele trei bucăți de chirpici s-a reușit determinarea a două specii de arbori, ambele specifice și integrându-se perfect arealului studiat de noi.

Prima amprentă supusă atenției noastre, a fost reconstituită și identificată ca aparținând genului *Alnus* (fig. 2a). Genul *Alnus* - care face parte din Ordinul *Fagales*, Familia *Betulaceae* ⁶ - este cunoscut sub denumirea de **anin**, amprenta noastră aparținând unei specii a acestuia și anume **aninului negru** (*Alnus glutinosa*). Aninul este o specie higrofilă, prin urmare preferă solurile cu umiditate mai ridicată, de aceea îl întâlnim frecvent în zonele de luncă și pe terasele aflate în imediata apropiere a luncilor, caz confirmat în cazul nostru de zona de luncă a Mureșului.

¹ Daisa, Ciută 2001, Zach, Daisa, Ciută 2002.

² Zochary, Hopf 1988, 3.

³ Paul 1967, nota 17; Monah 1985, 1992; Cărciumaru 1996.

⁴ Monah 1985: 1992; Monah, Monah 1995; Cărciumaru 1996.

⁵ Tomescu 2000a.

⁶ Stănescu 1996.

Frunzele speciei de anin negru (*Alnus glutinosa*), identificate în mare parte pe amprentă, sunt alterne, obovate sau aproape rotunde, de 6-10 cm lungime, cuneate la bază, au vârful rotunjit sau caracteristic, larg emarginat, marginea întreagă spre bază, neregulat-dublu-serată în rest (vezi fig. 2 b, c). Pe față sunt glabre, verzi-întunecate, lipicioase în tinerețe, pe dos cu o nuanță mai deschisă, gălbuie; prezintă smocuri de peri ruginii în axilele nervurilor și se găsesc prinse pe un pețiol lung, de 2-3 cm. Toamna, până târziu, frunzele își mențin culoarea verde și, de regulă, înainte de cădere se înnegresc. Fructele acestui arbore sunt de tip samară, de formă pentagonală, foarte mici (2-3 mm, la un kilogram intră circa un milion de fructe). Longevitatea se menține redusă, trecând rareori de 100 de ani⁷.

Cea de a două amprentă identificată aparține unei alte specii, la rândul ei destul de frecventă în cadrul arealelor delimitate de ecosisteme specifice luncilor și teraselor joase. Este vorba de o specie a stejarului: genul *Quercus*.

Specia *Quercus robur* este cunoscută sub denumirea populară de **stejar** sau **tufan**, încadrându-se în Ordinul *Fagales*, și Familiei *Fagaceae*. În țara noastră, stejarul, în trecut cel mai răspândit dintre cvercinee, ocupă astăzi numai circa 130.000 ha din totalul suprafeței păduroase și formează arborete pure (stejărete), în special în regiunea de câmpie și dealuri joase. La dealuri apare frecvent pe terasele râurilor, pe platforme și piemonturi. La câmpie pătrunde adânc chiar și în ținuturile periferice, uscate, localizându-se de-a lungul cursurilor mari de apă. Frunzele speciei *Quercus robur*, deși au caractere variabile (6-20 cm lungime), se recunosc ușor după forma generală obovată și baza terminată în două urechiuși evidente (auriculată), lipsită de pețiol sau cu pețiol scurt, până la 0,6 cm lungime. Sunt lobate până la penat-fidate, cu 4-8 perechi de lobi obtuși sau rotunjiți, sinuați și inegali separați prin sinuri neregulate; în mod obișnuit glabre, la maturitate pielioase și numai rareori cu peri dispersi, în lungul nervurilor, pe dos⁸ (vezi fig. 3 a-c, 4).

O serie de date istorice și paleoetnobotanice foarte interesante, în legătură cu folosirea ghindei de stejar, au fost strânse de către J.M. Renfrew. De la *Thephrastus* aflăm astfel că fructele stejarului de Valonia (*Quercus aegilops*) au un gust dulce, iar în același areal mai crește și stejarul de *Hemeris* sau stejarul amar (*Quercus infectoria*), stejarul pitic (*Quercus Lanuginosa*), stejarul de barcă de mare (*Quercus pseudo-robur*) și stejarul turcesc (*Quercus cerris*) ale căror fructe sunt foarte amare. De asemenea, mai menționează, că în Macedonia, printre speciile cu ghinde dulci sunt și *Quercus robur*, *Quercus illex*, *Quercus coccifera*. Hesiod considera că atâta timp cât pământul poartă hrana din belșug, iar pe munți există încă ghinde de stejar, oamenii nu pot să moară de foame⁹.

În comunitățile tradiționale de țărani din Europa și Orientul Apropiat ghindele erau culese prin toamnă, în mod normal, ca și supliment pentru hrana animalelor domestice. Însă erau și cazuri în care, dacă recoltele nu produceau destulă hrană, agricultorii culegeau ghindele pentru a face făină pentru pâine, pâine care era cunoscută sub denumirea de „pâinea foametei”¹⁰.

Din ghinde se poate obține făină pentru prepararea pâinii. Tribul Bahktyari, din sudul Persiei face pâine din făină de ghinde de *Quercus persica* și în zilele noastre. Din ghindele proaspete se poate prepara un soi de bere, iar atunci când sunt prăjite pot substitui cafeaua datorită conținutului lor în tanin amar¹¹. Este deosebit de interesant modul în care prepară ghindele indienii Klickitat din America de Nord. Ei îndepărtează mai întâi coaja ghindei, după care din cotiledoane obțin, prin pisare, o făină ce o vor pune într-o concavitate în nisip. În această concavitate, căptușită în prealabil cu ace de pin, se toarnă apoi apă fierbinte și se obține o pastă ce poate fi ușor întinsă, după ce a fost suficient de bine frământată¹².

Ghinde carbonizate de stejar (*Quercus*) au fost găsite în numeroase așezări neolitice și din epoca bronzului atât în Orientul Apropiat, cât și regiunile din jurul Bazinului Mării Mediterane¹³. De asemenea au fost găsite și în așezări din Europa Centrală și de nord. Stejarul a fost atestat și în Asia Mică, în jurul anului 7.000 BC, în localitatea Cayönü, unde au fost găsite câteva ghinde carbonizate, precum și la Catal Hüyük între 5.850-5.600 BC, în cantități mult mai mari. În perioada neoliticului timpuriu din Grecia s-au găsit ghinde la Nea Nikomedeia (circa 5.470 BC), ca de altfel și în Bulgaria în neoliticul

⁷ Slănescu 1996, 166-167.

⁸ Slănescu 1996, 214-216.

⁹ Cărciumaru 1996, 187; Hopf 1988, 175.

¹⁰ Hopf 1988, 175-176.

¹¹ Cărciumaru 1996, 187; Hopf 1988, 176.

¹² Cărciumaru 1996, 187.

¹³ Cărciumaru 1996, 186.

timpuriu de la Cavdar și la Nova Zagora în epoca bronzului¹⁴, dovedind calități alimentare deosebite și nu numai alimentare, care au determinat culegerea cu predilecție a acestor fructe..

La noi în țară s-au descoperit câteva mostre de ghinde (*Quercus sp.*) în diferite contexte arheologice. Cea mai timpurie descoperire aparține fazei de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița de la Radovanu și în cultura Cernavodă I la Hârșova. Și în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului în *tell-ul* de la Sucidava-Celei, au fost descoperite ghinde carbonizate, ca de asemenea, în așezarea hallstattiană de la Lăpuș și în sec. VI-VII A.D. la Băleni-Români. Dacă la Lăpuș cele câteva sute de grame de ghindă au fost recuperate dintr-un tumul, la Sucidava-Celei acestea au fost găsite lângă o vatră, împreună cu vertebre de pește. De asemenea, și ghindele de la Catal Hüyük se găseau plasate tot lângă o vatră, ceea ce poate fi un argument al consumării lor după ce erau prăjite¹⁵.

La Raskopnica în Bulgaria, în epoca bronzului, s-a observat, că ghindele de stejar erau amestecate cu semințe de grâu (*Triticum monococcum*) și orz (*Hordeum sp.*), în vederea pregătirii făinii necesare preparării unei fierturi (terci) sau poate a pâinii. Nu trebuie exclusă nici ipoteza folosirii ghindelor la obținerea unor coloranți sau pentru tăbăcitură a pieilor. Culoarea neagră ca pigment vegetal, puternică și persistentă, era obținută din scoarță de stejar, iar calitățile în procesul de tăbăcire erau oferite de taninul din scoarța copacului și de înțepătura unei viespi din genul *Cynips* care producea pe frunzele stejarului un fel de „gogoși”¹⁶.

Reconstituirea ecosistemului. În momentul de față putem încerca o reconstituire aproximativă a arealului studiat de noi luând în considerare și determinările anterioare ale amprentelor de frunze la care se adaugă rezultatele analizelor paleoetnobotanice efectuate în laboratorul de paleoetnobotanică din Köln de către dipl.biol. Barbara Zach-Obmann. Astfel deocamdată, în zona supusă atenției noastre avem determinate patru specii de arbori în urma analizării amprentelor de pe chirpici găsite în diferite contexte¹⁷. Toate aceste specii se încadrează perfect arealului studiat de noi.

Pe un plan mai larg, așezarea de la Limba se încadrează în zona bazinului mijlociu al Mureșului, iar vegetația din acest areal corespunde în cea mai mare parte gorunetelor, făgetelor și făgeto-carpinetelor¹⁸. În subetajul gorunului întâlnim păduri amestecate de fag (*Fagus silvatica*) și gorun (*Quercus polycarpa*), ce predomină în cadrul vegetației *arborescente*. Demn de semnalat, este că speciile de arin negru (*Alnus gentilosa*) și arinul alb (*Alnus incana*), cresc cu deosebire în lunca Mureșului¹⁹. La rândul său, etajul stejărișelor termofile (*Quercus robur*), condiționat de un climat mai blând, acoperea odinioară mari areale în culoarele depresionare și în dealurile joase, cuprinse între 200 – 500 m. El este reprezentat, la ora actuală, prin câteva petice de pădure în Podișul Secașelor și în dealurile piemontane învecinate, precum și prin pâlcuri răzețe în apropiere de contactul cu zonele de luncă²⁰. Cei câțiva arbori seculari întâlniți în lunca Mureșului arată că această specie deținea aici suprafețe mult mai întinse²¹.

În preistorie, mai exact în perioada culturii Vinča (4200-3500 B.C.²²) ne aflăm în intervalul climatic al *Atlantului* (5500-2250 BC) când are loc faza *molidului cu alun și stejăriș amestecat*. Arealul zonei de la Limba, în perioada culturii Vinča, era populat de specii ca *Acer platanoides* (arțar sau paltin de câmp) *Ulmus minor* (ulm)²³, *Quercus robur* (stejar) *Alnus glutinosa* (arin negru).

O altă specie de arbore a fost determinată în urma analizării probelor de sol prelevate și flotote de pe același sit²⁴. S-a reușit astfel identificarea unei specii de arbust de corn (*Cornus mas*) ale cărei fructe, erau probabil consumate de către purtătorii acestei culturi.

Căutând analogii care să confirme rezultatele obținute de noi pentru zone învecinate arealului de la Limba, în urma analizării studiilor cu spectre polinice dintr-o zonă apropiată arealului în discuție, mai exact în Munții Sebeșului, în mlaștinile de la Prigoana, la o altitudine de 1350m, a fost identificată

¹⁴ Cărciumaru 1996, 187.

¹⁵ Cărciumaru 1996, 187.

¹⁶ Cărciumaru 1996, 187.

¹⁷ Daisa, Ciută 2001.

¹⁸ Roșu 1973, 33.

¹⁹ Roșu 1973, 134.

²⁰ Buza, Hozoc 1985, 28.

²¹ Morariu 1980, 82.

²² Lazarovici 1993, 249.

²³ Daisa, Ciută 2001.

²⁴ Studiul ce conține rezultatele analizelor paleoetnobotanice va apărea în periodicul Bazei de Cercetări cu Utilizatori Multipli din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

evoluția vegetației din timpul fazei de molid cu alun și stejăriș amestecat. După faza de trecere pin-molid, când curbele celor două se intersectează, faza de molid cu alun și stejăriș amestecat începe prin brusca creștere a alunului, până la 70 %. La rândul lor, elementele stejărișului amestecat se afirmă în următoarea ordine: **tei-ulm-stejar**. Împreună totalizează doar ceva peste 9 %²⁵. Din cadrul mixturii tei-ulm-stejar, avem descoperite, la ora actuală, două dintre acestea, respectiv stejarul și ulmul. Rămâne ca pe viitor, să aflăm dacă teiul se afla printre arborii care au populat arealul de care suntem interesați. Este aproape cert faptul că arealul în discuție a fost acoperit într-o mai mare parte de păduri, astfel încât lemnul, a cărui prezență era imperios necesară pentru comunitățile preistorice, a fost indiscutabil folosit din abundență, atât ca sursă de căldură cât și pentru confecționarea anumitor obiecte, unelte și arme, fapt presupus, dar din păcate imposibil de argumentat arheologic datorită perisabilității acestui material.

Pe viitor, se va încerca, prin coroborarea analizelor paleoetnobotanice și dendrologice, reconstituirea cât mai exactă a ambientului în care au habitat comunitățile culturii Vinča.

Rezultatele oferite de discipline ca paleoetnobotanica, dendrologia, palinologia etc. sunt de o importanță majoră, în măsura în care suntem interesați de o reconstituire cât mai complexă a *enviromentului* siturilor arheologice abordate prin săpături sistematice și care urmăresc, în final, publicarea unei monografii complete.

Într-o serie de lucrări recente s-a avansat ideea conform căreia întreaga epocă neolitică, desfășurată de-a lungul perioadei Atlantice, a fost caracterizată printr-o perioadă îndelungată de *optimum* climatic, cu o climă mai caldă și mai umedă decât în zilele noastre²⁶. Totuși, rezultatele de ultimă oră oferite de analizele paleofaunistice, *timberline* și *snowline*, la care s-au adăugat studiile glaciologice asupra calotelor glaciare continentale²⁷, au dovedit faptul că și perioada în discuție a avut parte de variații considerabile ale temperaturilor medii, pe durate scurte sau lungi, înregistrându-se maxime și minime, suficient de fluctuante cât să influențeze, radical uneori strategiile de subzistență și modurile de comportament ale comunităților din diferite areale și ecosisteme. Rezultatele analizelor mai sus prezentate, alături de altele deja cunoscute dar și ale altor tipuri de investigații, vor clarifica, suntem convinși, problematica ridicată de reconstituirea paleoclimei, respectiv a paleomediului comunităților vinciene din bazinul mijlociu al Mureșului.

²⁵ Cărciumaru 1996, 21.

²⁶ Dumitrescu, Vulpe 1988, 15, 22; Păunescu 1984, 250-251; 1988, 5; 2001, 96 sqq.); Cărciumaru 1996, 21 sqq.; Tufescu 2001.

²⁷ Tomescu 2000a, 238 sqq.

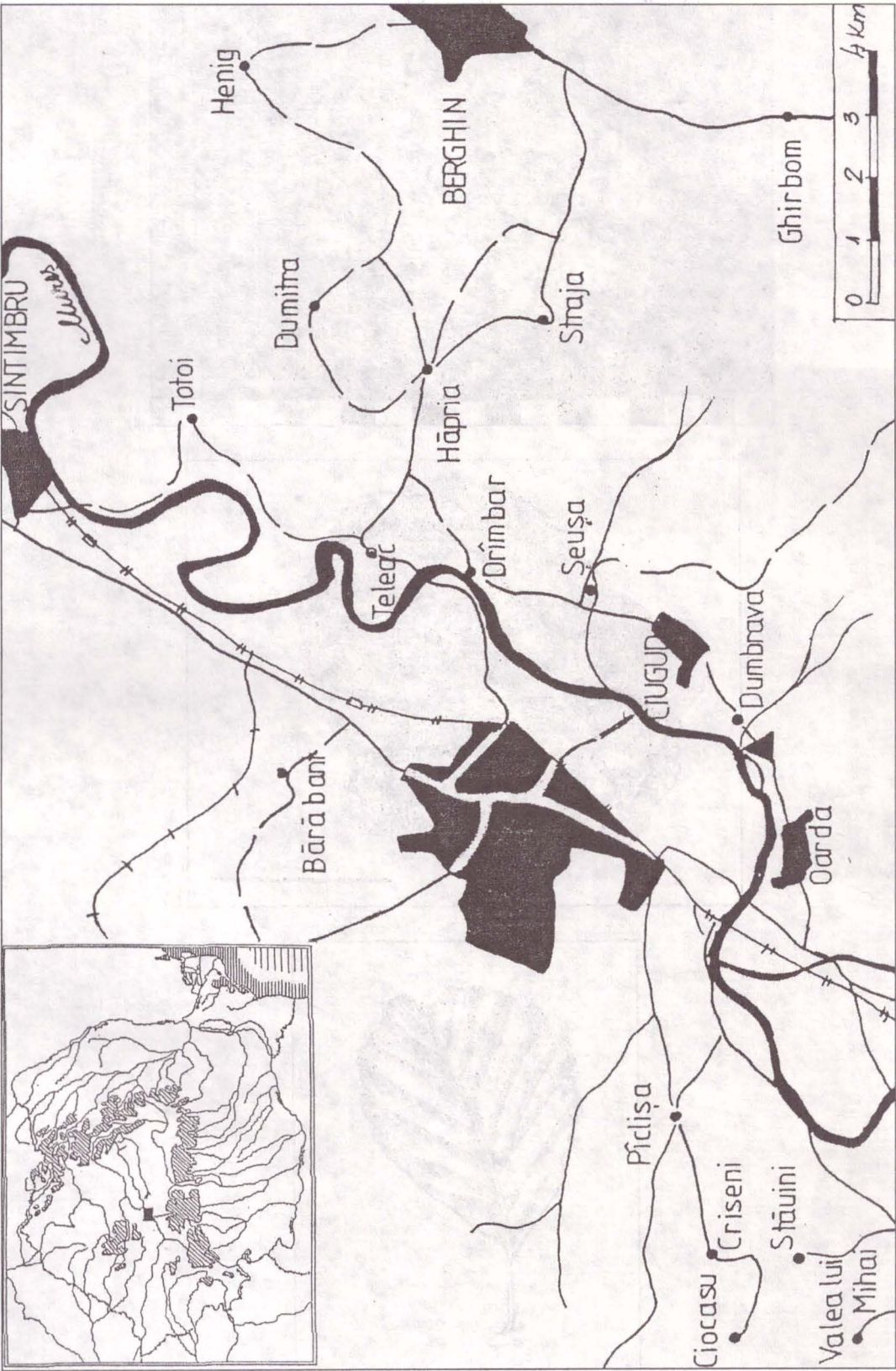

Fig. 1. Localizarea sitului arheologic de la Limba-Vărăria.

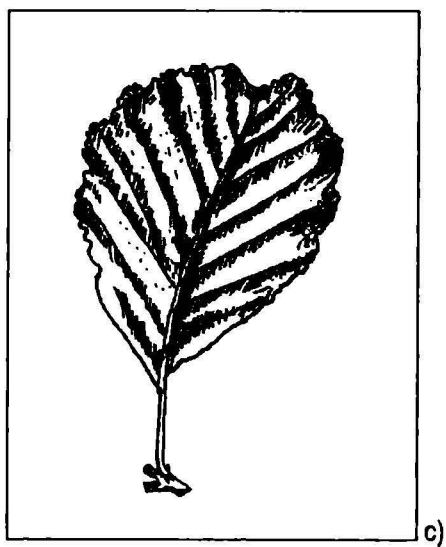
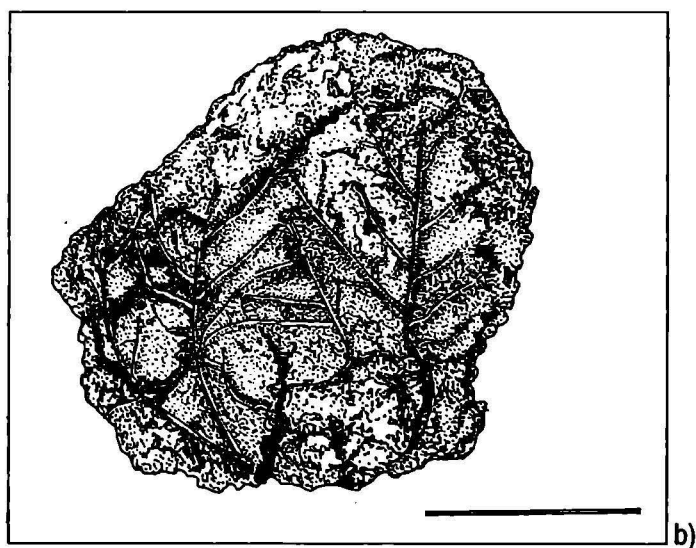
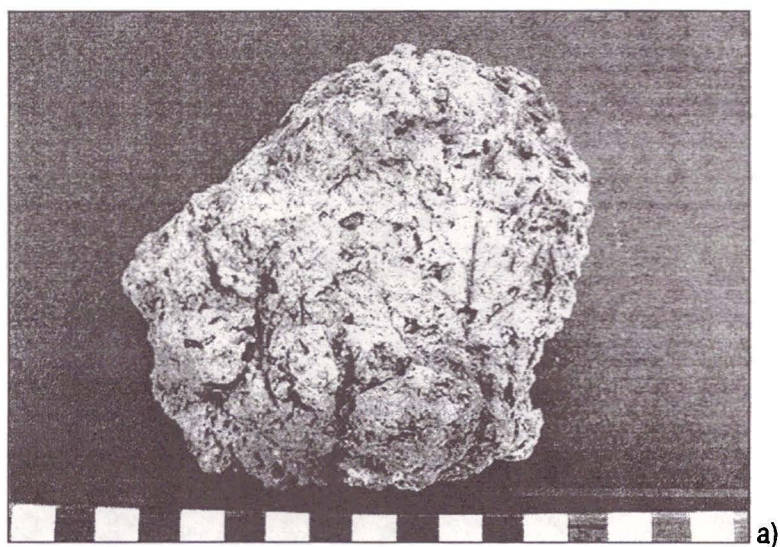

Fig. 2. Amprenta de frunză aparținând speciei aninului negru (*Alnus glutinosa*, fam *Betulaceae*),
a. Foto, b. Desen, c. Frunză completă de anin negru (reconstituire)

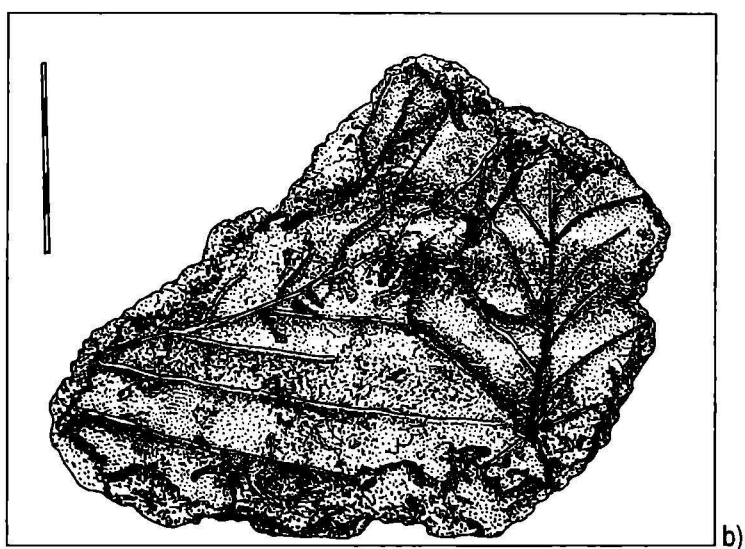
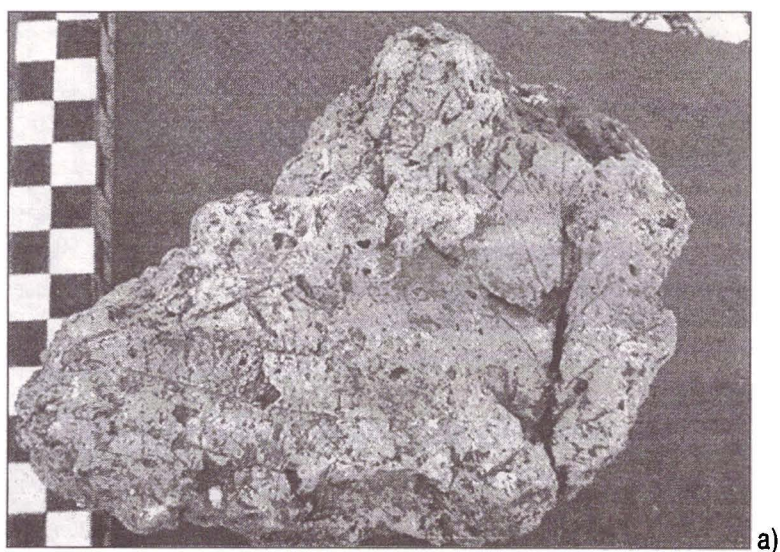

Fig. 3. Amprenta de frunză aparținând speciei stejarului (*Quercus robur*, fam *Fagaceae*),
a. Foto, b. Desen, c. Frunză completă de stejar (reconstituire).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Buza, Hozoc 1985 - M. Buza, I. Hozoc, Valea Sebeșului. București, 1985.
- Cârciumaru 1996 - M. Cârciumaru, *Paleoetnobotanica*, Iași, 1996.
- Cârciumaru, Monah 1985 - M. Cârciumaru, F. Monah, *Raport preliminar privind semințele carboizate de la Poduri-Dealul Ghindaru, jud. Bacău*, în *MemAntiqv*, IX-XI, 699-708.
- Cârciumaru, Monah 1987 - M. Cârciumaru, F. Monah, *Determination paleobotaniques pour les cultures Precucuteni et Cucuteni*, în vol. *La civilisation de Cucuteni en contexte europeen*, Iași, 1987, 174 sqq.
- Cârciumaru, Tomescu 1994 - M. Cârciumaru, Al. Tomescu, *Palinologia și aplicațiile ei în arheologie*, București, 1994.
- Daisa, Ciută 2001 - B. Daisa, M-M. Ciută, *Considerații asupra unor amprente de frunze descoperite într-o locuință neolitică din situl de la Limba-Vărăia*, în *Sargeția*, XXVIII, 2001
- Dumitrescu, Vulpe 1998 - Vl. Dumitrescu, Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromihete*, București, 1988.
- Hays 2001 - M.A. Hays, *Paleoethnobotany. Definition of term*. <http://www.colc.edu/~haysm/202Botany.html>, 2001.
- Lazarovici 1993 - Gh. Lazarovici, *Les Carpathes Meridionales et la Transylvanie*, în *Atlas du Néolithique européen. L'Europe orientale*, în E.R.A.U.L., Liege, 1993, 243-284.
- Monah 1985 - F. Monah, *Amprente de frunze descoperite în stațiunea arheologică Poduri-Dealul Ghindaru, jud. Bacău*, în *MemAntiqv*, IX-XI, 1985, 685-691.
- Monah 1992 - F. Monah, *Amprente de plante descoperite în așezări eneolitice din Moldova*, *ArhMold*, XV, 1992, 185-189.
- Monah, Monah 1995 - F. Monah, D. Monah, *Macroresturi vegetale descoperite în nivelurile Cucuteni A₂ și B₁ de la Poduri-Dealul Ghindaru*, în *ArhMold*, XVIII, 1995, 311-319.
- Morariu și colab.1980 - T. Morariu, O.Bogdan, A. Maier, *Județul Alba*, 1980.
- Paul 1967 - I. Paul, în *SCIV*, 18, 1, 1967, 1 (nota 17)
- Paul, Ciută 1999 - I. Paul, M. Ciută, *Raport preliminar privind săpăturile arheologice de la Limba-Vărăia, campania 1998*, în *CCA*, 1999 (Vaslui), 56-58.
- Pessina, Rottoli 1996 - A. Pessina, M. Rottoli, *New evidence on the earliest farming cultures in northern Italy: Archaeological and Palaeobotanical data*, în *Poročilo*, XXIII, 1996, Ljubljana, 77-94.
- Rădulescu și colab. 2001 - C. Radulescu, I. Badea, N. Panin, N. Boșcaiu, S. Haimovici, M. Cristescu, D. Botezatu, *Mediul natural și omul*, în *Istoria Românilor*, (I), 2001, București, 21-42.
- Roșu 1973 - Al. Roșu, *Geografia fizică a României*, București 1973.
- Stănescu 1996 - V. Stănescu, *Dendrologia*, Brașov, 1996.
- Tomescu 2000 - M. Tomescu, *Factori care influențează spectrele sporopolinice*, în *Cercetări Arheologice*, București, XI, II, 1998-2000, 545-575.
- Tomescu 2000a - M. Tomescu, *Holocenul - date cronologice și climatice*, în *Cercetări Arheologice*, București, XI, I, 1998-2000, 235-270.
- Zach, Daisa, Ciută 2002 - B. Zach, B. Daisa, M. Ciută, *Identificări de macroresturi botanice din situl vinciian de la Limba, punctele Bordan și Șesu' Orzii*, sub tipar, CSA, 2002,
- Zochary, Hopf 1988 - D. Zochary, M. Hopf, *Domestication of plants in the Old World*, Oxford, 1988.

**CONTRIBUTIONS TO THE RECONSTRUCTION OF THE PALEOENVIRONMENT OF THE VINÇA
COMMUNITIES IN THE MIDDLE MUREȘ BASSIN.
SOME CONSIDERATIONS CONCERNING SOME VEGETAL IMPRINTS
DISCOVERED AT LIMBA-VĂRĂRIA**

Abstract

The present paper deals with the problematic advanced by the discovery of some tree leaves imprints on burnt clay fragments, belonging to a burial clay structure (M2/2001) from the Neolithic site (Vinča culture) of Limba-Vărăria (Alba county, Ciugud village) (fig. 1).

After the presentation of some theoretical aspects concerning the palaeoetnobotany methodology, the authors describe the context of discovery and the pieces found there (burnt clay fragments with plant imprints). Based on the morphological comparison, the imprints have been identified as belonging to the following tree species: black alder (*Alnus glutinosa*, genus *Alnus*; fam. *Betulaceae*; fig. 2 a-c) and oak (*Quercus robur*, genus *Quercus*; fig. 3a-c), thus confirming the existence of weak essence, specific for the Mureș river meadows and characteristic for wet and warm, rich in precipitations, climate, which was probably common in Middle Neolithic times.

The palaeoetnobotanical analyses in the Neolithic sites from the Mureș valley may bring important contributions to the reconstruction of the environment, daily life, economical strategy and main occupations of Neolithic peoples.

EXPLANATION OF FIGURES

Fig. 1. Localization of the Limba-Vărăria site.

Fig. 2. Black alder leaf imprint (*Alnus glutinosa*, fam. *Betulaceae*); a. photo, b. drawing, c. a complete black alder leaf (reconstitution).

Fig. 3. Oak leaf imprint (*Quercus robur*, fam. *Fagaceae*); a. photo, b. drawing, c. a complete oak leaf (reconstitution).